

## Ενδεικτικές Απαντήσεις στις ερωτήσεις [πηγές: BM = Βιβλίο Μαθητή, BE = Βιβλίο Εκπαιδευτικού]

**1° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α** Η διαδικασία υποδοχής και φιλοξενίας επαναλαμβάνεται, γι' αυτό και χαρακτηρίζεται τυπική (βλ.σελ 30, BE). Η εθιμοτυπία περιλαμβάνει εγκάρδια υποδοχή και πρόσκληση σε γεύμα, χειραψία, εξαιρετικές περιποιήσεις, (πλούσιο χεριών, γεύμα), μετά το γεύμα ερωτήσεις για την ταυτότητα του ξένου, λουτρό και ανταλλαγή δώρων (βλ.σελ.28 BM).

**Β**. Σελ.26-27 και 32-36 BM.

**Γ**. Ενανθρώπιση είναι η μεταμόρφωση του θεού σε άνθρωπο (επομένως ο θνητός δεν αναγνωρίζει το θεό, γιατί τον βλέπει μπροστά του με μορφή συγκεκριμένου ανθρώπου). Επιφάνεια είναι η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του θεού (επομένως ο θνητός αναγνωρίζει τον θεό) (βλ.σελ 24, Γ5, BM). Στη συνάντηση Αθηνάς-Τηλέμαχου έχουμε ενανθρώπιση, εφόσον η θεά Αθηνά εμφανίζεται με συγκεκριμένη ανθρώπινη μορφή, αυτή του Μέντη.

**Δ**. Ο ποιητής επικαλείται τη βοήθεια της Μούσας Καλλιόπης (μούσα της επικής ποίησης, βλ. Σελ. 18 σχολ.3,BM) υποδηλώνοντας την κοινή πεποίθηση της εποχής ότι το δύσκολο έργο του δεν οφείλεται στη δική του γνώση, αλλά στη μετάδοση γνώσης θεϊκής (βλ.σελ 20, BE). Το έργο του δεν οφείλεται στο ατομικό του ταλέντο, αλλά σε θεϊκή έμπνευση, αφού οι Μούσες βρίσκονται παντού και γνωρίζουν οτιδήποτε συμβαίνει (βλ.σελ 23, BE).

## 2° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ

Γεωμετρικός κρατήρας (8<sup>ος</sup> αι.), Άργος, Αρχαιολογικό Μουσείο

Χάλκινο λεβέτι πάνω σε σιδερένιο τρίποδα, 8<sup>ος</sup> αι. π.Χ. – Λευκωσία, Κυπριακό μουσείο

Χρυσό κύπελλο από τάφο στο Βαφειό της Λακωνίας – Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Πρόχους 2<sup>ης</sup> χιλιετίας π.Χ. από τη Λάπηθο της Κερύνειας (Λευκωσία, Μουσείο Κύπρου)

## 3° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α. Σελ 39-42 BM

**Β**. Η αναφορά στο σίδηρο συνιστά αναχρονισμό, δεδομένου ότι στη Μυκηναϊκή εποχής θεωρείται απίθανη η χρήση του σιδήρου (σελ. 35, σχολ.3, BE). Η εποχή στην οποία ζει ο ποιητής τον επηρεάζει άμεσα κι έτσι υπάρχουν πολιτισμικές διαστρωματώσεις και αναχρονισμοί. (βλ. σελ 10, BM). Στους αναχρονισμούς καθρεφτίζονται οι κοινωνικές συνθήκες της εποχής του ποιητή. Τα έπη αποτελούν ιστορική πηγή περισσότερο του 8<sup>ου</sup> αι. π.Χ. παρά της εποχής του τρωικού πολέμου (βλ. σελ16, BE).

**Γ**. Οι αοιδοί τραγουδούν τα έπη με τη συνοδεία κιθάρας, αυτοσχεδιάζοντας, σε συμπόσια ανακτορικά. Οι ραψωδοί απομνημόνευαν και απήγγελλαν ρυθμικά έτοιμα καταγεγραμμένα έπη, κρατώντας ραβδί και ταξίδευαν από τόπο σε τόπο (βλ.σελ 10-11, BM).

**Δ**. Όταν ο ποιητής δίνει το λόγο στη θεά Αθηνά χρησιμοποιεί την τυπική φράση «τα μάτια λάμποντας» ή «γλαυκόματη», για να τονίσει τα μάτια της, τα γλαυκά μάτια, τα αστραφτερά, όπως της κουκουβάγιας, του πουλιού που ήταν σύμβολο της Αθηνάς (βλ. σελ.32,BM).

**4° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ :** Ο Τηλέμαχος ταξίδεψε στην Πύλο και τη Σπάρτη, όπου μίλησε αντίστοιχα με το βασιλιά Νέστορα και το Βασιλιά Μενέλαο. (σελ.46, BM)

**5° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α**. Αναφορά στη σύνθετη εικόνα (οπτική-οσφρητική-ακουστική) της σπηλιάς και της νεράιδας, και στις εικόνες του περιβάλλοντος χώρου: του δάσους με τα πουλιά, της κληματαριάς, των πηγών, των λιβαδιών. Η περιγραφή του νησιού που θα «γέμιζε αγαλλίαση κι έναν θεό», καθώς και το τραγούδι της Καλυψώς αντιπαρατίθενται προς την κατάσταση του Οδυσσέα, ο οποίος κάθεται στην ακτή και κλαίει για αυτά που λαχταρά. Η αντίθεση ανάμεσα στη θεϊκή μακαριότητα και στον ανθρώπινο πόνο είναι φανερή (βλ. σελ. 54 BE).

**Β**. Ψυχοπομπός και αργοφονιάς (βλ. σελ.21, σχ.7 BM).

**Γ**. Σελ.52-55, BM

**Δ**. Ο νόστος του Οδυσσέα αποδίδεται στη μοίρα του, ένδειξη ότι η απόφαση των θεών και η μοίρα ταυτίζονται. Ο ποιητής προειδοποιεί τον ακροατή για όσα θα ακολουθήσουν (βλ. σελ 53, σημ.5, BE).

**6° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α**. Οι αρχαίοι Έλληνες φαντάζονταν τους θεούς τους παρόμοιους με τους ανθρώπους (θεϊκός ανθρωπομορφισμός). Όχι μόνο τους φαντάζονταν με ανθρώπινη μορφή, αλλά και ότι σκέφτονταν, αισθάνονταν, μιλούσαν και ενεργούσαν όπως οι άνθρωποι (βλ.σελ. 24 ,Γ5, BM). Τα οργισμένα λόγια της Καλυψώς, το ρίγος που τη διαπερνά, ο έρωτάς της για τον Οδυσσέα (έρωτες, ζήλιες, παράπονα και διεκδικήσεις, αλλά και υποταγή στον αφέντη) επιβεβαιώνουν τον θεϊκό ανθρωπομορφισμό (βλ.σελ.55, BE).

**Β**. Η αμβροσία και το νέκταρ είναι η τροφή και το ποτό των θεών (βλ. σελ.54, σχ.18, BM).

**Γ**. Το νησί της Καλυψώς ονομάζεται Ωγυγία. (Σελ.51, BM)

**Δ**. Σελ.57-59, BM

**7° ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α**. Η Ναυσικά είναι βασιλοπούλα, κόρη του βασιλιά των Φαίακων, Αλκίνοου. Η Αρήτη είναι η γυναίκα του Αλκίνοου, βασίλισσα των Φαίακων. Η Ναυσικά έδωσε οδηγίες στο ναυαγό (Οδυσσέα) και τον οδήγησε κοντά στο παλάτι. Η Αρήτη και ο Αλκίνοος τον φιλοξένησαν και όταν αποκαλύφθηκε η ταυτότητά του, οργάνωσαν την επιστροφή του στην Ιθάκη δίνοντάς του καράβι με πλούσια δώρα. (ραψ. ζ 239-241/ ραψ. η σελ 79 BM / ραψ ν. σελ. 112 BM)

**Β**. Ο Οδυσσέας έστειλε τρεις συντρόφους να εξερευνήσουν την περιοχή στην οποία έφαγαν μετά τη Θράκη κι εκείνοι έφαγαν λωτό και λησμόνησαν την πατρίδα, όμως ο Οδυσσέας τους πήρε μαζί του με τη βία (σελ. 90 BM)

**Γ.** Ο Πολύφημος είναι κύκλωπας και το χαρακτηριστικό του είναι ότι είναι γιγαντόσωμος και μονόφθαλμος. Είναι υπερφυσικά δυνατός (σελ.95, Γ2, ΒΜ), μεγαλόσωμος, (ι 283 σελ.91 ΒΜ) και ανθρωποφάγος (ι 318-319 σελ 92 ΒΜ). Ρητή αναφορά δε βρίσκουμε για τη μονοφθαλμία, προκύπτει όμως από την περιγραφή της τύφλωσης (βλ.σελ 83, 5 ΒΕ).

**Δ.** Ο Οδυσσέας διακρίθηκε στη δισκοβολία (θ 220-230, σελ.82, ΒΜ).

#### **8<sup>ο</sup> ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α.** Σελ.91-94, ΒΜ

**Β.** Ο κόσμος που επικρατεί είναι της «μήτιος», του εκπολιτισμένου ανθρώπου. Νικητής βγαίνει ο Οδυσσέας «πολύμητις», δηλαδή η πολύτροπη ευφυΐα. Η μήτις είναι το μόνο όπλο του Οδυσσέα απέναντι στην τερατώδη δύναμη του Κύκλωπα. Τον παραπλανά με ψευδείς πληροφορίες για το καράβι, για το όνομά του, τον εξαπατά με το κρασί, κοιμισμένο και μεθυσμένο τον τυφλώνει και τον εξουδετερώνει ως απειλή όχι όμως και ως δύναμη, που τη θέτει στη δική του υπηρεσία (σελ.83-84,6 ΒΕ).

**Γ.** Η τιμωρία του Οδυσσέα από το Δία δε σχετίζεται με την τύφλωση του Πολύφημου. Η ύβρις εδώ προβάλλεται ως περιφρόνηση του Ποσειδώνα, καθώς αμφισβητεί στο θαλάσσιο θεό τη δυνατότητα να γιατρέψει τον τυφλωμένο του γιο και αυτή η αμφισβήτηση είναι προσβολή. Ο Δίας εκδήλωσε την απαρέσκειά του προς τον ήρωα (δε δέχτηκε τη θυσία) ορίζοντας και την τιμωρία του, να επιστρέψει στην πατρίδα αργά, χωρίς συντρόφους, πάνω σε ξένο καράβι και στην πατρίδα να βρει νέα πάθη (σελ. 99, Δ ΒΜ και σελ. 87, 2 και σχολ. 8, 9 ΒΕ).

**Δ.** Ύβρη διαπράττει ο άνθρωπος που υπερβαίνει τα όρια και προσβάλλει θεούς ή/και ανθρώπους. Η ύβρη προκαλεί την οργή των θεών (=Νέμεση) και ακολουθεί η τίση (=τιμωρία) (βλ.σελ 99, Δ, ΒΜ και σελ. 87, 2, ΒΕ).

#### **Η ΟΡΓΗ ΤΟΥ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ**

(βλ. σελ. 67 ΒΜ και σελ. 63, 5 ΒΕ)

**9<sup>ο</sup> ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α.** Ο Αίολος έδωσε στον Οδυσσέα έναν ασκό, όπου είχε κλείσει όλους τους ενάντιους ανέμους. Όταν ο Οδυσσέας κοιμόταν οι σύντροφοί του άνοιξαν τον ασκό νομίζοντας ότι έχει θησαυρό και ξεχύθηκαν οι άνεμοι και ξέσπασε τρικυμία (σελ 100, ΒΜ).

**Β.** Η Κίρκη με το μαγικό της ραβδί μεταμόρφωσε τους συντρόφους του Οδυσσέα σε χοίρους. Ο Οδυσσέας όμως είχε εφοδιαστεί με ένα μαγικό αντιδότανο από τον Ερμή (σελ.100, ΒΜ).

**Γ.** Ο Οδυσσέας και οι σύντροφοι περνάνε από τις Σειρήνες που μαγεύουν τους περαστικούς με το τραγούδι τους. (σελ.111, ΒΜ).

**Δ.** Οι σύντροφοι του Οδυσσέα, όταν αυτός κοιμόταν, έσφαξαν και έφαγαν το βόδια του Ήλιου. Κατόπιν αυτού ο Ήλιος -για να μην σταματήσει να φέγγει- ζήτησε από τον Δία την τιμωρία τους. Έτσι ο Δίας υποσχέθηκε στον Ήλιο να κεραυνοβολήσει το καράβι τους, μόλις αποπλεύσουν. Από τη θύελλα και τη θαλασσοταραχή το πλοίο καταποντίστηκε και σώθηκε μόνο ο Οδυσσέας. (σελ.111, ΒΜ)

**10<sup>ο</sup> ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α.** Η θεά Αθηνά παραμορφωσε και μεταμφίεσε τον Οδυσσέα σε ζητιάνο, τον συμβούλεψε να πάει πρώτα στο χοιροβοσκό Εύμαιο και να τον ρωτήσει τι έχει συμβεί στο παλάτι όσο εκείνος έλειπε. Επίσης, τον προέτρεψε να κάνει υπομονή και να μη φανερώσει σε κανέναν τα σχέδια του (σελ. 106-107 ΒΕ).

**Β.** Τηλέμαχος ◊ Δ Εύμαιος ◊ Β Οδυσσέας ◊ Α Αθηνά ◊ Γ

**Γ. α.** Προϋποτίθεται πολύχρονη απουσία του αναγνωριστή από τον αναγνωριζόμενο, δηλαδή εκείνου που αναγνωρίζει από εκείνον που αναγνωρίζεται

β. Απομόνωση των αναγνωριστικών υποκειμένων

γ. Καλύπτεται το αναγνωριζόμενο (παραμόρφωση/μεταμφίεση)

δ. Αποκαλύπτεται και υποβάλλεται σε δοκιμασία

ε. Ακολουθεί η αναγνώριση και η έκφραση των συναισθημάτων (βλ.σελ 119, Δ, ΒΜ και βλ.σελ 115, Β4, ΒΕ).

**Δ.** Η τεχνική ονομάζεται ειρωνεία. Βασικό γνώρισμά της είναι η αντίθεση σε μια πραγματικότητα και σε ένα φαινόμενο. Ο ποιητής όταν χρησιμοποιεί ειρωνεία συνεργάζεται με τον ακροατή. Το πρόσωπο που ενεργεί πιστεύει σε μια πραγματικότητα διαφορετική από ό,τι είναι (βλ. σελ 113, Δ, 2α και β, ΒΕ).

**11<sup>ο</sup> ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ Α.** Ο σκύλος του Οδυσσέα, ο Άργος, αναγνώρισε το αφεντικό του, σάλεψε την ουρά του και κατέβασε τ' αυτιά του, όμως δε βρήκε τη δύναμη να φτάσει δίπλα του, αλλά άφησε την τελευταία του πνοή (σελ. 131-132, ρ 343-346, ρ 374-376 ΒΜ).

**Β.** Οι μνηστήρες ήταν 108 (+10 οι συνοδοί τους) (βλ.σελ.121, Α3, ΒΜ). Πιθανόν οι μαθητές να θυμούνται τον Αντίνοο, τον Αμφινόμο ή τον Ευρύμαχο.

**Γ.** Η δούλα που αναγνώρισε πρώτη τον Οδυσσέα ήταν η γερόντισσα τροφός, η Ευρύκλεια, η οποία τον αναγνώρισε, μόλις άγγιξε την ουλή που είχε στο γόνατό του από δόντι αγριόχοιρου, στη διάρκεια του ποδόλουτρου που του προσέφερε (βλ.σελ 135, Α1, ΒΜ).

**Δ.** Η Πηνελόπη παρακινημένη από την Αθηνά οργανώνει αγώνα τόξου με έπαθλο την ίδια. Δήλωσε ότι θα παντρευόταν αυτόν που θα τέντωνε το τόξο του Οδυσσέα και θα περνούσε το βέλος μέσα από δώδεκα πελέκια. Νικητής αναδεικνύεται ο Οδυσσέας-ζητιάνος (βλ.σελ. 141, Α1, ΒΜ).

#### **12<sup>ο</sup> ΚΥΜΑ-ΘΕΣΗ**

Η Πηνελόπη ζήτησε να μετακινηθεί το κρεβάτι έξω από τη συζυγική κάμαρη, πράγμα που εξόργισε τον Οδυσσέα και αποκάλυψε το μυστικό του ριζωμένου στη γη κρεβατιού τους, μυστικό που μόνο οι δυο τους γνώριζαν. Αυτό το σημάδι σιγούρεψε την Πηνελόπη και ξέσπασαν κι οι δυο σε θρήνο (βλ. σελ.152, Α1, ΒΜ).